

Cultural Diplomacy, the New Strategy for Interaction between Iran and Kuwait

Zeynab Darvishvand , M.A. in Political Science from Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. Email: z.darvishvand1374@gmail.com

Vahid Ranjbar Heydari , Assistant Professor of International Relations, Department of Political Science, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. (Corresponding author).
Email: ranjbar@soc.ikiu.ac.ir

Majid Bozorgmehr , Professor, Department of Political Science, Imam Khomeini International University of Qazvin, Qazvin, Iran. Email: bozorgmehr@soc.ikiu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction: The present study examines the role of cultural diplomacy components in strengthening relations between Iran and Kuwait. Focusing on the theoretical framework of functionalism and employing a descriptive-analytical method, this study analyzes the challenges and opportunities facing the cultural diplomacy of the two countries.

This study aims to: 1) explain the role of cultural diplomacy in bilateral relations between Iran and Kuwait; 2) identify common cultural components between the two countries; 3) analyze the challenges and opportunities of cultural diplomacy in the Persian Gulf region; and 4) provide solutions to strengthen cultural interactions and their impact on political-economic relations.

Methods: This research was conducted using a descriptive-analytical method, drawing on library resources, official documents, and field data. Data collection tools included: content analysis of diplomatic documents; interviews with experts in international relations and cultural diplomacy; and a review of joint cultural programs between Iran and Kuwait.

Findings: First, historical and cultural commonalities between Iran and Kuwait include: a shared history dating back centuries, with historical commonalities in trade, navigation, and cultural migrations; the influence of the Persian language on local dialects in Kuwait, alongside the presence of shared poets and writers; and religious commonalities (Shia and Sunni) that play a role in strengthening interfaith dialogue. Second, the components of cultural diplomacy between Iran and Kuwait comprise: academic and scientific exchange (granting scholarships to Kuwaiti students and offering Persian language courses); artistic and cinematic cooperation (participation in film festivals and art exhibitions); media relations (broadcasting joint television programs and producing cultural content); and cultural tourism (developing pilgrimages and historical tours between the two countries). Third, the challenges facing cultural diplomacy include: political differences and the impact of regional tensions on the decline of cultural cooperation; media constraints, specifically insufficient coverage of Iranian cultural events in Kuwaiti media; and a lack of joint cultur-

al institutions, highlighting the need to establish cultural houses and sustainable friendship associations. Fourth, opportunities for cultural diplomacy consist of: educational capacities (expanding joint international universities); citizen diplomacy (strengthening the role of non-governmental organizations in cultural interactions); and the cultural economy (developing creative industries such as film, music, and handicrafts as a platform for cooperation).

Conclusion: The findings show that cultural diplomacy between Iran and Kuwait, despite political challenges, possesses considerable dynamism. Developing cultural indicators such as academic exchanges, media cooperation, and tourism can help strengthen bilateral relations. The research's recommendations include: 1) establishing a joint Iran-Kuwait Cultural Council for long-term planning; 2) increasing the budget for cultural programs in the embassies of the two countries; and 3) using digital diplomacy to attract young people through social networks. This research demonstrates that cultural diplomacy can act as a bridge to reduce political tensions and strengthen regional cooperation. By relying on historical commonalities and investing in education and the arts, Iran and Kuwait can provide a successful model of international cooperation in West Asia.

Keywords: Iran, Cultural Diplomacy, Public Diplomacy, Soft Power, Kuwait.

دیپلماسی فرهنگی، راهبرد جدید تعامل ایران و کویت

زینب درویشوند^۱، وحید رنجبر حیدری^۲، مجید بزرگمهری^۳

چکیده

جمهوری اسلامی ایران از اعصار گذشته در کنار سایر شئون دیپلماسی، با بهره‌مندی از دیپلماسی فرهنگی، اقدام به تعامل و همکاری با سایر کشورها نموده است. مسئله اصلی این پژوهش، میزان اثرگذاری دیپلماسی فرهنگی ایران به‌عنوان یکی از حوزه‌های دیپلماسی در روابط بین‌الملل با کشور کویت از طریق اثرگذاری فرهنگ، هنر و آموزش بود که این نوع دیپلماسی با استفاده از عناصر فرهنگی، بر افکار عمومی ملت‌ها تأثیر گذاشته و به تقویت تفاهم متقابل و دیپلماسی عمومی این دو کشور کمک بسزایی نموده است. سؤال اصلی پژوهش، بررسی امکان‌پذیری مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی بین ایران و کویت، به‌عنوان راهبرد جدید در توسعه و استحکام روابط این دو کشور بود که با استفاده از چارچوب نظری کارکردگرایی و با روش پژوهش توصیفی تحلیلی و با استفاده از ابزار و منابع کتابخانه‌ای و ابزار تحلیل کیفی عناصر فرهنگی و اجتماعی مشترک دو کشور، فرضیه پژوهش مؤید آن بود که: فرصت‌ها و چالش‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی کویت بر پایه اشتراکات تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی بنا شده است. لذا دیپلماسی فرهنگی تلاش نموده از ظرفیت‌های مشترک اجتماعی و فرهنگی جهت تقویت همکاری و همگرایی ایران و کویت استفاده نموده و این مدل به‌عنوان جایگزین دیپلماسی سیاسی، تاکنون راهگشای توسعه روابط بین‌الملل ایران با کویت در عصر جدید بوده است. اگرچه چالش‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی متعددی پیش روی این دو کشور بوده اما عواملی همچون؛ وجود روابط مستحکم و قدیمی اجتماعی، حضور ایرانیان مقیم کویت، برگزاری مراسم فرهنگی، نمایشگاه‌های مشترک هنری، سفرهای زیارتی و سیاحتی متقابل اتباع دو کشور و... موجب تقویت دیپلماسی فرهنگی ایران و کویت گردیده و توانسته است جایگزین مناسبی برای توسعه روابط سیاسی در شرایط جاری گردد.

واژگان کلیدی

ایران، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی عمومی، قدرت نرم، کویت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۷

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، قزوین، ایران.

z.darvishvand1374@gmail.com

۲. استادیار روابط بین‌الملل گروه علوم سیاسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، قزوین، ایران. (نویسنده مسئول)

ranjbar@soc.ikiu.ac.ir

۳. استاد گروه علوم سیاسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، قزوین، ایران. bozorgmehri@soc.ikiu.ac.ir

مقدمه

ساختار ژئوکالچر^۱ به عنوان موزاییکی از نواحی فرهنگی کوچک و بزرگ توصیف می‌شود که محصول تعامل‌های مکانی - فضایی قدرت فرهنگی هستند و این تعاملات، منجر به شکل‌گیری چشم‌اندازهای فرهنگی خاص در هر زمان و مکان می‌شوند. ژئوکالچر به‌عنوان یک مفهوم علمی، ترکیبی از ژئوپلیتیک^۲ کلاسیک، ژئواکونومیک^۳ و فرهنگ است و نقش مهمی در درک روابط بین‌الملل و نظام جهانی ایفاء می‌کند و به‌عنوان فرایند تعاملات قدرت، فرهنگ و محیط جغرافیایی، نقش مهمی در روابط بین ایران و کویت ایفاء نموده است. این رابطه تحت تأثیر عوامل تاریخی، فرهنگی و ژئوپلیتیکی قرار دارد که در طول زمان شکل گرفته و تکامل یافته است. کویت کشوری در شبه‌جزیره عربستان و در شمال‌غربی خلیج فارس است که از غرب و شمال به عراق، از شرق به خلیج فارس و از جنوب به عربستان سعودی محدود می‌شود و به‌جز منطقه واحه الجهرا در انتهای غربی خلیج کویت و چند منطقه حاصلخیز دیگر در جنوب شرقی و نواحی ساحلی کویت، این کشور بیابانی است. قلمرو این کشور شامل ۹ جزیره فراساحلی است که بزرگ‌ترین آن‌ها جزیره‌های خالی از سکنه بوبیان و الوربه می‌باشد و جزیره فیله که در نزدیکی ورودی خلیج کویت قرار دارد، همیشه جزو پرجمعیت‌ترین مناطق بوده است. کویت از طریق خلیج فارس با ایران مرز آبی مشترک دارد و در سالیان قدیم، بیشترین تجارت بازرگانی این کشور با ایران صورت می‌گرفته است. در قرن هجدهم، بادیه‌نشینان داخلی، یک مرکز تجاری تأسیس کردند و نام آن را کویت نهادند. نام کویت از کلمه کوچک عربی - هندی «کوت»^۴ به مفهوم قلعه اخذ شده است و خاندان حاکم امارت - آل صباح - در سال ۱۷۵۶ به‌طور رسمی یک شیخ‌نشین را در آن تأسیس کرده و باگذشت زمان و با ثروت انباشته، این قلعه کوچک توسعه نمود و تبدیل به شهر کویت شد. کویت یک پادشاهی مشروطه با یک نهاد قانون‌گذاری است و از زمان استقلال از بریتانیا در سال ۱۹۶۱ کویت توسط خاندان صباح اداره می‌شود و وضعیت سیاست در کشور کویت نیز به‌صورت امیرنشینی است که رئیس حکومت نیز امیر خطاب می‌شود و نخست‌وزیر، رئیس دولت است و امیر کویت او را تعیین می‌کند. این کشور دارای ۵ استان یا امیرنشین بوده که توسط استاندار یا امیر اداره می‌شوند و مجلس

1. Geoculture
2. Geopolitics
3. Geoeconomics
4. Coat

ملت در این کشور دارای ۵۰ کرسی است و به‌طور کلی نمایندگان آن با رأی مردم برای یک دوره ۴ ساله انتخاب می‌شوند و تمام اعضای کابینه از بین نمایندگان سابق مجلس انتخاب شده و وضعیت سیاسی کشور، علی‌رغم اینکه سیستم پادشاهی در این کشور پابرجا است، به‌طور کلی به‌صورت آزاد ارزیابی شده است.

کشور کویت با کشورهای عراق و عربستان دارای مرز خاکی و با جمهوری اسلامی ایران از طریق آب‌های خلیج فارس دارای مرز آبی مشترک است و جمعیت کویت حدود ۴ میلیون نفر اعلام شده که از این تعداد ۱/۲ میلیون نفر کویتی و ۲/۸ میلیون نفر اتباع خارجی ساکن در کویت هستند که از این تعداد ۶۰ درصد عرب (کویت‌ای و شهروندان دیگر کشورهای عربی) و حدود ۳۸ درصد آسیایی تبار می‌باشند (علامه فلسفی، ۱۳۹۷). صنایع کویت بیشتر در زمینه نفت، محصولات پتروشیمی، سیمان و کشتی‌سازی است و به‌طور کلی، وضعیت اقتصادی در کویت رو به رشد است و این باعث شده که کیفیت زندگی در آنجا بالا بوده و امنیت و اقتصاد برای زندگی بسیار مطبوع باشد، به‌گونه‌ای که پول رسمی این کشور (دینار کویت) با ارزش‌ترین پول در سطح جهان است.

کویت با توجه به جمعیت مهاجران و غیربومی‌ها، کشوری مهاجرپذیر به‌شمار می‌رود که جمعیت ایرانیان نیز در این کشور زیاد است و حدود ۵۰ هزار ایرانی ساکن این کشور می‌باشند و روابط فرهنگی ایران و کویت به سال‌های پس از استقلال کویت در سال ۱۹۶۱ بازمی‌گردد. ایران از جمله اولین کشورهایی بود که کویت را به رسمیت شناخت و در سال ۱۹۶۲ سفارت خویش را در این کشور تأسیس نمود و این روابط در دهه‌های بعد با فراز و نشیب‌هایی همراه بود. به‌ویژه در دوران جنگ ایران و عراق که کویت از حامیان اصلی عراق بود و با این حال، پس از اشغال کویت توسط عراق در سال ۱۹۹۰، ایران کمک‌های گسترده‌ای به این کشور ارائه داد و در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی جهت گسترش روابط فرهنگی بین دو کشور صورت پذیرفته، به‌گونه‌ای که در فوریه ۲۰۲۴ محمد توتونچی - سفیر ایران در کویت - در دیدار با شیخه حصه الصباح - رئیس مرکز دارالآثار اسلامی کویت - بر اهمیت تقویت همکاری‌های فرهنگی بین ایران و کویت تأکید نمود و آمادگی ایران را جهت اعزام متخصصان علوم اسلامی، باستان‌شناسی و مرمت آثار تاریخی به کویت را اعلام داشت، همچنین از رئیس دارالآثار اسلامی کویت برای بازدید از اماکن باستانی و موزه‌های تاریخی ایران دعوت به عمل آمد. با وجود این تلاش‌ها، روابط فرهنگی دو کشور در سال‌های

اخیر با چالش‌هایی نیز مواجه بوده و در سال ۲۰۱۷ دولت کویت به دلیل اتهامات مربوط به پرونده هسته‌بدلی^۱، فعالیت‌های فرهنگی و نظامی ایران در این کشور را محدود نمود و تعداد دیپلمات‌های ایرانی را کاهش داد و این اقدامات منجر به تنش در روابط دو کشور گردید؛ اما با وجود این چالش‌ها، دو کشور همچنان به دنبال تقویت روابط فرهنگی خود بوده و روابط ایران و کویت به‌عنوان دو کشور همسایه، با فراز و نشیب‌های متعددی در طول سال‌های پس از انقلاب ۱۳۵۷ مواجهه بوده است. لذا به دلیل شاخص‌های متعدد در حوزه فرهنگی و اجتماعی، ضرورت ایجاد می‌نماید که موانع تحقق گسترش روابط دوجانبه شناسایی و زمینه‌های گسترش همکاری‌ها ارتقاء یابد. در حال حاضر، دیپلماسی فرهنگی به‌عنوان راهبردی جدید برای بهبود روابط و افزایش تعاملات بین دو ملت مورد توجه قرار گرفته و انتظار می‌رود در آینده نیز شاهد گسترش همکاری‌های سیاسی و اقتصادی در کنار حوزه فرهنگی صورت پذیرد. پژوهش حاضر بر آن است تا با رویکردی توصیفی-تحلیلی به بررسی مقوله فرهنگ در روابط بین ایران با کویت بپردازد و به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که چه چالش‌ها و فرصت‌های ژئوکالچری بین دو کشور بوده و در چه سطحی قابل ارتقاء و ترمیم خواهد بود؟

پیشینه پژوهش

مرور مطالعات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش، بیانگر این نکته است که مطالعاتی همسو با کلیات پژوهش حاضر در حوزه روابط ایران و کویت صورت گرفته، ولی هیچ‌کدام به جایگاه دیپلماسی فرهنگی ج.ا.ایران به‌عنوان یک فرصت در فضای جاری با دولت کویت نپرداخته است؛ اما به‌صورت غیرمستقیم مقالاتی منتشر شده که

۱. روز بیست و دوم مرداد ۱۳۹۴ (چهاردهم آگوست ۲۰۱۵) نیروهای امنیتی کویت در «مزرعه عبدلی» در نزدیکی مرز کویت و عراق، مقادیر زیادی اسلحه و مهمات و دستگاه‌های دارای کاربرد نظامی کشف کردند. مالک این مزرعه به نام «حسن حاجیه» بازداشت و بعداً متهم ردیف اول پرونده شد و همراه او شماری از اعضای خانواده و خویشاوندانش که در مزرعه زندگی می‌کردند نیز بازداشت شدند. در کیفرخواست علیه متهمان ادعا شد که بازداشت شدگان اعتراف کرده‌اند که سلاح‌ها و مهمات را از طریق دریا و از ایران دریافت کرده و نفراتی از حزب الله لبنان به آنان آموزش نظامی داده‌اند. سفارت ایران در کویت اطلاعیه‌ای منتشر و با رد هرگونه ارتباط میان متهمان و ایران، آنچه را حمله تبلیغاتی رسانه‌های کویتی علیه روابط ایران و کویت خواند، محکوم کرد. محاکمه متهمان روز سیزدهم شهریور ۱۳۹۴ (چهارم سپتامبر ۲۰۱۵) آغاز شد و همگی آنان در دادگاه گفتند که اعترافاتشان تحت شکنجه بوده و هیچگونه ارتباطی نه با حزب الله و نه با جمهوری اسلامی ایران دارند. پس از کش و قوس‌های فراوان و برگزاری دادگاه متهمان این پرونده، حجت الاسلام و المسلمین حسین الممتوع - دبیرکل ائتلاف اسلامی کویت - (به عربی: الأمين العام للتحالف الإسلامي للکویت) نیز احضار و روز پنج‌شنبه ۲۷ اسفند ۱۳۹۴ دادگاهی برای محاکمه او برگزار شد. اتهامات شیخ الممتوع «مخالفت با قانون وحدت ملی»، «فتنه‌انگیزی و ضرر زدن به منافع ملی»، «تضعیف اقتدار دولت»، «تشکیک در سلامت قوه قضائیه» و «اشاعه اخبار غیر واقعی» بود.

می‌توان به مقاله؛ بررسی عملکرد فرهنگی شیعیان در کشور کویت (رحمتی، ۱۳۹۷) اشاره داشت که تنها به بررسی نقش و فعالیت‌های فرهنگی شیعیان در کویت می‌پردازد. مقاله؛ دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در سیاست خارجی مختلف (خانی، ۱۳۸۴) به بررسی عام نقش دیپلماسی فرهنگی در سیاست خارجی کشور می‌پردازد و با استناد به شواهد تاریخی و نمونه‌های عملی، به مطالعه این پدیده در روابط بین‌الملل می‌پردازد. همچنین، انواع رابطه بین فرهنگ و دیپلماسی و نحوه استفاده از قدرت نرم‌افزاری در پیشبرد دیپلماسی تحلیل می‌شود. مقاله؛ مهاجران ایرانی در کویت و تأثیر آن‌ها بر روابط دو کشور (ابراهیم عباسی و شبنم اکبری، ۱۳۹۸) به بررسی علل اقتصادی مهاجرت ایرانیان به کویت از دهه ۱۳۴۰ و تأثیرات سیاسی و اجتماعی آن‌ها بر روابط دو کشور می‌پردازد. کتاب تاریخ خلیج فارس: از قدیم‌ترین دوران تاکنون (لارنس جی. پاتر، ۱۴۰۰) تاریخ خلیج فارس را از قرن ۱۸ تا اواخر قرن ۲۰ پوشش می‌دهد و دیدگاه گسترده، متخصصان این حوزه را گرد هم آورده تا توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی منطقه را بررسی کنند. این کتاب به مضامین کلیدی از جمله؛ تأثیر تاریخ اولیه، جنبش‌های مذهبی، ساختارهای اجتماعی، هویت و زبان، امپریالیسم، تحول اقتصادی قرن بیستم و روابط با اقیانوس هند و جهان عرب می‌پردازد. این اثر به‌طور کلی یک رویکرد تفسیری جدید مبتنی بر تحقیقات جدید همراه با بررسی‌های گسترده ادبیات مربوطه ارائه می‌دهد، اما در این اثر به روابط فرهنگی کشور کویت با ایران نپرداخته است. مقاله؛ جایگاه خلیج فارس در روابط ایران و کویت (جعفری ولدانی، ۱۳۸۸) معتقد بود که در مطالعه روابط ایران و کویت نباید صرفاً به مسائل دوجانبه اکتفا نمود. در این راستا مسائل منطقه خلیج فارس، همواره بر روابط دوجانبه ایران و کویت سایه افکنده و در مورد اکثر مسائل مربوط به خلیج فارس سیاست‌های متفاوتی داشته و این مسئله از عوامل تیرگی روابط بین دو کشور بوده، فلذا در این مقاله بیشتر به اثرگذاری مؤلفه‌های منفی سیاسی که باعث واگرایی بوده، پرداخته است. مقاله؛ تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر فعالیت شیعیان کویت (کیانی پور و همکاران، ۱۳۹۵)، به بررسی تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر فعالیت‌های شیعیان کویت پرداخته و تأکید دارد که آن‌ها در ابتدا از لحاظ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی از حقوق چندانی در سطح جامعه برخوردار نبوده، اما به دلیل مناسباتی که با هم‌کیشان شیعی خود در مناطق مختلف داشتند، آرام‌آرام در دستیابی به خواسته‌های خویش به موفقیت‌هایی دست یافتند. این مقاله صرفاً به جایگاه شیعیان اعم از ایرانی و غیر ایرانی مقیم کویت پرداخته است.

مقاله؛ نقدی بر کتاب ژئوپلیتیک شیعه (صفری فورشانی و عالمی، ۱۳۹۳) از منظر نگارنده، تحمیل مفهوم ژئوپلیتیک بر مقوله معرفتی و عقیدتی شیعه از ابتکارات بدعت‌های کتاب ژئوپلیتیک شیعه، نوشته فرانسوا توال است. وی کوشیده تا مفاهیم قدیمی‌تر اسلام ایرانی و اسلام عربی را در دایره‌ای محدودتر بر شیعه‌گری ایرانی و شیعه‌گری عربی تطبیق دهد. هدف اصلی او در این کتاب آن است تا ژئوپلیتیک شیعه را با هارتلند (مرکزیت) ایران ترسیم کند. نویسنده برای رسیدن بدین مقصود، بسیاری از واقعیت‌های جوامع شیعی را نادیده گرفته و خبط و خطاهای وی در گزارش‌دهی از تاریخ تشیع و شیعیان نیز کاملاً مشهود است. مقاله؛ تحلیلی بر روابط ایران و کویت (همدانی، ۱۳۷۹) بیان می‌دارد؛ تاریخ روابط ایران و کویت از سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۸ افت‌وخیزهایی داشته که شدت آن در دوران جنگ ایران و عراق و میزان همراهی این کشور با عراق و شورای همکاری خلیج‌فارس پس از تشکیل آن و در مجموع تغییر سیاست‌های کویت در قبال ایران بوده است. از جمله در مقاله به تلاش‌های کویت برای کاهش قیمت نفت، به منظور افزایش فشار اقتصادی به ایران و درخواست از ایالات متحده برای حمایت از نفت‌کش‌های کویتی اشاره شده، اما به حوزه فرهنگی و اجتماعی پرداخته است.

مبانی نظری پژوهش

کارکردگرایی^۱؛ امیل دورکیم، یکی از پایه‌گذاران روش و چارچوب کارکردگرایی است. این نظریه بر این ایده استوار است که صلح و همکاری بین‌المللی از طریق ایجاد سازمان‌ها و نهادهای فراملی تحقق می‌یابد (جلایی‌پور، ۱۳۹۵). نظریه کارکردگرایی با تأکید بر همکاری فنی و ایجاد نهادهای فراملی، راه‌حلی برای دستیابی به صلح و ثبات بین‌المللی ارائه می‌دهد. همچنین می‌توانی با توجه به تحولات اقتصادی جهان، معتقد بود که دولت‌ها از حل مسائل به‌تنهایی بازمانده و نیاز به همکاری و اشتراک مساعی فناورانه و فن‌سالارانه کشورهای مختلف می‌باشد (کولایی، ۱۳۷۴). کارکردگرایی در روابط بین‌الملل بر این ایده استوار است که سازمان‌دهی لایه‌های خاصی از زندگی اجتماعی انسان، می‌تواند به ایجاد صلح و توسعه روابط بین‌الملل کمک نماید و این رویکرد با تأکید بر همکاری متقابل و نادیده گرفتن مرزهای مصنوعی، به دنبال تقویت همکاری‌های فنی و اقتصادی بین کشورهاست و به عبارت دیگر، کارکردگرایی

به‌جای تضعیف حاکمیت ملی، به دنبال تقویت آن از طریق ایجاد سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی است که نیازهای اجتماعی و اقتصادی مردم را برآورده می‌کند و بدین ترتیب، کارکردگرایی در تلاش است تا بیشتر بر حوزه‌های وحدت میان مردم و دولت‌ها تأکید داشته باشد.

گسترش همگرایی؛ همکاری‌های فراملی در زمینه‌های مختلف مانند اقتصاد، محیط‌زیست، حمل‌ونقل، فرهنگ و... می‌تواند به ایجاد وحدت و همگرایی بین کشورها منجر شود. این روند با تأسیس سازمان‌های بین‌المللی که نیازهای اجتماعی و اقتصادی را برآورده می‌کنند و با افزایش وابستگی متقابل و همکاری‌های فراملی، وفاداری‌ها به سمت سازمان‌های کارکردی جدید منتقل می‌شود و این روند به گسترش همگرایی در سطح جهانی کمک می‌کند. مارک آبراهامسون (۱۹۷۸) سه نوع کارکردگرایی ساختاری را شناسایی کرده است:

(الف) کارکردگرایی فردگرایانه: این نوع بر نیازهای کنشگران و ساختارهای بزرگی مانند نهادهای اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی که به‌عنوان پاسخ‌های کارکردی به این نیازها شکل می‌گیرند، تأکید می‌کند؛

(ب) کارکردگرایی فیماینی: در این نوع، تمرکز بر روابط اجتماعی و مکانیسم‌هایی است که برای سازگاری با فشارهای موجود در این روابط به کار می‌روند؛

(ج) کارکردگرایی اجتماعی: این رهیافت غالب در میان جامعه‌شناسان هوادار کارکردگرایی ساختاری است و به ساختارهای اجتماعی، روابط داخلی و تأثیر مقیدکننده آن‌ها روی کنشگران توجه دارد. ریشه‌های تاریخی این نظریه به آگوست کنت، هربرت اسپنسر و امیل دورکیم بازمی‌گردد که هر یک به نحوی بر توسعه کارکردگرایی ساختاری تأثیرگذار بودند.

دیپلماسی فرهنگی؛ با وجود نوپا بودن مفهوم دیپلماسی فرهنگی در ادبیات دیپلماسی، تاکنون تعاریف متعددی برای آن ارائه شده است. وزارت امور خارجه آمریکا، دیپلماسی فرهنگی را تماس مستقیم و غیرمستقیم میان مردم متعلق به ملیت‌های گوناگون قلمداد نموده که به‌منظور ایجاد فضای اعتماد و تفاهم اقدام به تعامل فرهنگی نموده‌اند. فرانک نینکوویچ نیز دیپلماسی فرهنگی را تلاشی جهت ارتقای ارتباطات و تعامل میان ملل برمی‌شمرد و هدف را طراحی و بنیاد نهادن تفاهم‌نامه‌ها و توافق بر اساس ارزش‌های مشترک قلمداد نماید (صالحی امیری و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۰۹).

قدرت نرم؛ این اصطلاح برای اولین بار از طرف جوزف نای در سال ۱۹۹۰ استفاده گردید که این مفهوم را در سال ۲۰۰۴ در کتاب قدرت نرم، ابزار موفقیت در سیاست جهانی بیان نمود. ماهیت قدرت نرم متفاوت از قدرت سخت است و قدرت نرم توانایی دستیابی به خواسته‌ها از خلال جذابیت‌ها است. مفهوم دیپلماسی عمومی و فرهنگ می‌توانند مفهوم «قدرت» را شکل دهند (Kim, 2011). مفهوم «قدرت نرم» یکی از مفاهیم بنیادی است که پیوند نزدیکی با دیپلماسی فرهنگی دارد و برخی از محققان بر این اعتقادند که اساساً فرهنگ در قاموس بین‌المللی یعنی قدرت نرم (خراسانی، ۱۳۹۰). این مفهوم که طی سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته و در تقابل با قدرت سخت است. قدرت سخت بر پایه قوه قهریه اما قدرت نرم بر پایه توانایی یک دولت در رسیدن به اهداف مطلوب از طریق ایجاد جاذبه و کشش تفسیر می‌گردد (خانی، ۱۳۸۴). جوزف نای، بنیان‌گذار اصطلاح «قدرت نرم» می‌باشد و درباره رابطه دیپلماسی و قدرت نرم بیان می‌دارد که دیپلماسی عمومی ابزار اعمال قدرت نرم در محیط بین‌الملل و سیاست خارجی می‌باشد. جوزف نای به‌عنوان مبدع چهره دوم قدرت که به قدرت نرم معروف است، قدرت نرم در یک کشور را شامل؛ فرهنگ و ارزش‌های ناشی از سیاست داخلی و سیاست خارجی می‌داند. نای همچنین نفوذ غیراجباری را به‌صورت قدرت نرم مفهوم‌سازی نموده و عرصه بین‌الملل بعد از جنگ سرد را عرصه گسترش آن می‌داند (Nye, 2010: 177). به عقیده نای قدرت نرم بر قابلیت شکل دادن به علایق دیگران تکیه دارد و این قدرت همانند نفوذ است؛ زیرا نفوذ شامل قدرت سخت و پاداش نیز می‌باشد، ولی قدرت نرم چیزی بیش از قانع کردن صرف یا توانایی حرکت دادن مردم از طریق استدلال است و قدرت نرم همچنین شامل توانایی جذب کردن نیز می‌شود و جذب، اغلب باعث مشارکت همراه با رضایت است، لذا یکی از راه‌های پی بردن به تفاوت‌های بین قدرت نرم و سخت، در نظر گرفتن تنوع راه‌های دستیابی به نتایج مطلوب است.

کشورها می‌توانند از «قدرت نرم» در دیپلماسی فرهنگی به‌عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی جهانی و جذب همکاری‌های داوطلبانه استفاده کنند. این کار از طریق ترویج فرهنگ، ارزش‌ها و ایده‌های سیاسی صورت می‌گیرد که به‌جای اعمال زور یا اجبار، بر جذابیت و اقناع متکی است و در ذیل به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌گردد:

- تبادل فرهنگی؛ کشورها می‌توانند از طریق تبادل اندیشه‌ها، اطلاعات، هنر و زبان با سایر ملت‌ها، درک متقابل را تقویت کنند. این تبادلات می‌توانند شامل برنامه‌های آموزشی، هنری یا علمی باشند که تصویر مثبتی از کشور ارائه می‌دهند.
- ارتباطات نوین؛ رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی ابزارهای مؤثری برای انتشار پیام‌های فرهنگی و ایجاد تصویر مطلوب از یک کشور در سطح جهانی هستند. این ابزارها می‌توانند افکار عمومی را به‌سوی همکاری و حمایت از اهداف کشور سوق دهند.
- ارتقای ارزش‌های جهانی؛ کشورها می‌توانند با ترویج ارزش‌هایی مانند عدالت، آزادی و صلح، اعتبار خود را در عرصه بین‌المللی افزایش دهند. این ارزش‌ها می‌توانند از طریق دیپلماسی فرهنگی به‌عنوان بخشی از قدرت نرم معرفی شوند.
- همکاری با نهادهای مدنی و سازمان‌های بین‌المللی؛ مشارکت با سازمان‌های غیردولتی و نهادهای فرهنگی بین‌المللی می‌تواند به کشورها کمک کند تا تأثیرگذاری خود را در سطح جهانی افزایش دهند و روابط فرهنگی خود را گسترش دهند. دیپلماسی فرهنگی با ترویج ارزش‌ها، هنرها و میراث فرهنگی یک کشور، می‌تواند تصویر مثبتی از آن کشور در سطح بین‌المللی ایجاد کند و اعتبار آن را افزایش دهد. این رویکرد بر پایه‌ی قدرت نرم استوار است که به‌جای استفاده از زور یا اجبار، بر جذابیت و اقناع متکی است.

روش پژوهش

این پژوهش که بر اساس روش توصیفی - تحلیلی و با کمک روش کیفی و مطالعات موردی استفاده شده است و از روش‌های پرکاربرد در مطالعات کیفی است که بر پایه این روش، امکان مطالعه عمیق یک موضوع یا پدیده خاصی فراهم خواهد شد. بنابراین، پژوهشگران در چهارچوب این روش، یک موضوع خاص را انتخاب و آن را از جنبه‌های مختلف موردبررسی قرار می‌دهند؛ که این موضوع می‌تواند یک واحد یا سیستم با حدود مشخص و متشکل از مؤلفه‌های متعدد و مرتبط باهم باشد. در همین راستا، می‌توان بر فرایندها و روندهای طی شده آن سیستم نیز حول مسئله‌ای مشخص و با نگاهی آینده‌نگری نگریت.

مورد مطالعه در این گزارش عناصر فرهنگی و اجتماعی مشترک دو کشور ایران و کویت بوده که با بررسی اسناد و یافته‌های علمی و گزارش‌های ارائه‌شده از سوی

وزارت امور خارجه می‌توان نتیجه گرفت که در حال حاضر تأکید بر شاخص‌های فرهنگی مسیر جدید و مهمی در روابط دو کشور گشوده که می‌تواند الگوی مؤثری در دیپلماسی دو کشور با تکیه بر مؤلفه‌های فرهنگی مشترک باشد.

یافته‌های پژوهش

دیپلماسی فرهنگی و جایگاهش در تبادل ایده، انگاره، ایدئال‌ها، اندیشه، اطلاعات، هنر، دانش، مهارت، باور، سنت و عناصر فرهنگی جهت تقویت و ایجاد فهم متقابل بسیار مهم است. توسعه دیپلماسی فرهنگی در روابط بین‌الملل و بهره‌گیری از دستگاه دیپلماسی فرهنگی می‌تواند از چالش‌های سیاست خارجی کاسته و به توان دیپلماسی عمومی بیفزاید. ایران، طی سال‌های اخیر اقدامات متعددی جهت گسترش حوزه نفوذ خویش در غرب آسیا انجام داده و در این راستا از ابزارهای دیپلماسی عمومی بهره جسته است. اگرچه عامل فرهنگی یکی از متغیرهای اساسی در سیاست خارجی و روابط بین‌الملل بوده است، نظریه‌های جریان اصلی پس از جنگ جهانی دوم به ندرت به متغیرهای فرهنگی پرداخته‌اند. هانس جی مورگنتا در کتاب سیاست در میان ملل، علیرغم رد صریح نقش عوامل فرهنگی در روابط بین‌الملل، از مؤلفه «شخصیت ملی» به عنوان یکی از عناصر این قدرت در بحث قدرت ملی یاد می‌کند و به‌طور غیرمستقیم تأثیر عوامل فرهنگی را مورد توجه قرار می‌دهد. در شرایط غلبه نظریه‌های رئالیستی و مارکسیستی پس از جنگ جهانی دوم، می‌بینیم که تنها در برخی از نظریه‌های خرد به صورت گذرا و سطحی به مسائل فرهنگی اشاره می‌شود. باآنکه دولت‌ها کنشگران اصلی در روابط بین‌الملل هستند، اما این دولت‌ها در عینیت خود متشکل از افراد یعنی رهبران فرمانروایان با تصمیم‌گیرانند که به نام دولت ملی دست به عمل و انتخاب می‌زنند باید توجه داشت که یک انتخاب در واقع شیوه ابزار یا هدفی بدیل برای عمل هست که زیر نفوذ ارزش‌ها صورت می‌گیرد و این ارزش‌ها خود تابع هنجارهای فرهنگی و مناسبات سیاسی و اجتماعی محیط درونی و بیرونی می‌باشند که کنشگران معمولاً خودآگاه یا ناخودآگاه به میل یا علیرغم میل خود تحت تأثیر آن‌ها عمل می‌کنند. از منظری وسیع‌تر باید این موضوع را مدنظر قرار داد که ارزش‌ها باورها و ادراک‌های اجتماعی حاصل تجربه جمعی افراد یک جامعه یا چند جامعه در مقابل یکدیگر و در گستره‌ای از تاریخ است. ایستارها دیدگاه‌ها، انتظارات و به‌طور کلی شناخت دولت‌ها و فرهنگ‌های ملی از یکدیگر در طول تاریخ شکل می‌گیرند و بدین ترتیب

تحلیل تعاملات میان دو سطح درونی و بیرونی باسیاست خارجی مستلزم تحقیق در طول گستره‌ای از زمان است. در واقع بدون مشاهده الگوهای سیاست خارجی در دوره‌ای طولانی بررسی توسعه سیاست‌های خارجی شدیداً دچار ضعف است به‌طور خلاصه می‌توان این‌گونه گفت که سیاست خارجی کشورها به‌ویژه کشورهای در حال توسعه دارای ریشه‌های تاریخی در بستر تحولات و عرصه واقعیات اجتماعی منطقه‌ای و بین‌المللی می‌باشد. دوره دولت‌سازی در ایران ریشه‌های عمیقی در تاریخ دارد و نشانه‌های اولیه روابط میان اعراب و ایرانیان را می‌توان در دوره هخامنشیان مشاهده کرد. در کتیبه‌های داریوش بزرگ، اعراب به‌عنوان یکی از تیره‌هایی که در قلمروی شاهنشاهی ایران زندگی می‌کردند، نام برده شده‌اند. این نشان‌دهنده‌ی حضور اعراب در سرزمین‌های تحت کنترل هخامنشیان و تعاملات اولیه میان این دو گروه است.

روابط کویت و ایران در سطح سیاسی

روابط ایران و کویت به دوران باستان بازمی‌گردد. در زمان امپراتوری هخامنشی و ساسانی، خلیج فارس یک مسیر تجاری مهم بین ایران و سایر مناطق بود. کویت که در گذشته با نام‌های متفاوتی شناخته می‌شد، به‌عنوان یکی از بنادر تجاری مهم بود که بازرگانان ایرانی در این منطقه فعالیت داشتند. در دوره صفویان، ایران نفوذ خود را در خلیج فارس گسترش داد و بر مناطق مختلف از جمله کویت تأثیر داشت. حتی پس از سقوط صفویان، نادرشاه افشار در قرن هجدهم تلاش کرد که کنترل خود را بر این مناطق بازگرداند، اما پس از مرگ او، این نفوذ کاهش یافت. در دوره قاجار، ایران به دلیل ضعف داخلی و فشارهای خارجی نتوانست کنترل خود را بر مناطق جنوبی خلیج فارس حفظ کند. هم‌زمان، بریتانیا که به دنبال تأمین امنیت مسیرهای تجاری خود در خلیج فارس بود، با رهبران محلی کویت وارد مذاکره شد و در سال ۱۸۹۹، امضای معاهده محافظتی بین کویت و بریتانیا، ایران را به‌طور کامل از معادلات قدرت در این منطقه کنار گذاشت. در حکومت پهلوی، ایران ادعاهایی بر کویت داشت، اما بریتانیا و سپس سازمان ملل از استقلال کویت حمایت کردند. در سال ۱۹۶۱، پس از خروج بریتانیا، کویت به یک کشور مستقل تبدیل شد و محمدرضا شاه پهلوی ابتدا به استقلال کویت اعتراض کرد، اما به دلیل فشارهای بین‌المللی، این کشور را به رسمیت شناخت. از جمله دلایل جدایی کویت از ایران به موارد ذیل اشاره می‌گردد:

- عوامل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جدایی کویت از ایران؛
- نقش حکومت‌های منطقه‌ای و نفوذ امپراتوری‌ها؛

- وابستگی اقتصادی کویت به تجارت دریایی و استقلال تجاری بالعکس وابستگی اقتصادی ایران به کشاورزی؛
- رشد هویت ملی و ساختار اجتماعی کویت؛
- نقش قدرت‌های خارجی در جدایی کویت از ایران؛
- نقش اختلافات مذهبی و فرهنگی در جدایی کویت از ایران.

روابط کویت و ایران پس از انقلاب ج.ا.ایران شاهد فراز و نشیب‌هایی بوده که روند این روابط در بیشتر مراحل مثبت بوده است. از زمان استقلال کویت در سال ۱۹۶۱، وضعیت دو کشور مثبت بود و منجر به تقویت روابط شد. پس از آغاز جنگ عراق و ایران، کویت ابتدا بی‌طرفی اعلام و از عراق و ایران خواست که جنگ را متوقف کنند اما در جریان جنگ، کویت از عراق حمایت مالی و لجستیکی کرد و از طرفی نیز نگران گسترش نفوذ ایران در منطقه و تأثیرگذاری انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان کویت بود. حمایت مالی کویت از عراق، تنش‌های زیادی بین ایران و کویت ایجاد کرد و روابط این دو کشور را تضعیف کرد. ایران نیز حملات متعددی به کشتی‌های تجاری کشورهای عربی از جمله کویت انجام داد و این حملات که به جنگ نفت‌کش‌ها (Tanker War) معروف گردید، باعث شد که کویت روابط خود با ایران را کاهش دهد و بیشتر به سمت اتحاد با کشورهای عربی و غربی حرکت کند. در سال ۱۹۹۰، صدام حسین - رئیس‌جمهور عراق - به کویت حمله و این کشور را اشغال کرد، ایران که هنوز از پیامدهای جنگ با عراق رنج می‌برد، از این حمله حمایت نکرد و موضع بی‌طرفی اتخاذ و به‌منظور یافتن راه‌حل مسالمت‌آمیز و توقف جنگ، هاشمی رفسنجانی - رئیس‌جمهور ایران - در بهمن ۱۳۷۰ صلح را اعلام کرد. ابتکار عمل از طریق تمایل وی به ملاقات با رئیس‌جمهور عراق برای گفتگوهای مستقیم برای توقف جنگ بود و کویت نیز از ابتکار عمل ایران استقبال کرد، اما رئیس‌جمهور عراق این ابتکار را رد کرد. اشغال کویت باعث شد که کشورهای عربی، بیشتر به سمت همکاری با آمریکا و غرب حرکت کنند و روابط ایران و کویت همچنان در سطحی محدود باقی بماند. پس از آزادسازی کویت در سال ۱۹۹۱، روابط ایران و کویت به تدریج بهبود یافت و کویت نیز پس از تجربه حمله عراق، سیاست خارجی خود را متعادل‌تر کرد و سعی نمود که روابط خویش را با ایران حفظ کند. باین‌حال، نفوذ آمریکا در کویت همچنان باعث شده که این کشور در مسائل منطقه‌ای بیشتر به کشورهای عربی و غربی نزدیک باشد. پس از این اتفاقات دوباره کویت مسیری رو به رشد را تا به امروز در پیش گرفته است.

در اولین کنفرانس کمک‌های مالی برای حمایت از وضعیت بشردوستانه در سوریه که در ژانویه ۲۰۱۳ در کویت برگزار شد، کویت از ایران برای شرکت در کنفرانس دعوت کرد. حسین عبداللهیان- دستیار وزیر امور خارجه در امور عربی و آفریقا- در این نشست مشارکت و ۲۰۰ میلیون دلار برای حمایت از وضعیت بشردوستانه در سوریه پرداخت نمود (Arab East Center for Civilizational and Strategic, 2013). پس از توافق هسته‌ای ایران و ۱+۵ در وین، امیر کویت در پیامی به رهبر انقلاب اسلامی ایران تبریک گفت و رئیس‌جمهور نیز این توافق تاریخی را تبریک گفت. وی ابراز امیدواری کرد که این توافق به تقویت امنیت و ثبات در منطقه کمک کند (Fars News Agency, 2015). اولین سفر وزارت امور خارجه ایران پس از توافق هسته‌ای به کشور کویت، برای بررسی نتایج مذاکرات هسته‌ای و روابط دوجانبه بود. هدف از این سفر اطمینان دادن به کشورهای حاشیه خلیج فارس در مورد توافق هسته‌ای بود، زیرا سفر وی به کویت در نتیجه روابط سیاسی خوب تهران و کویت انجام شد (Alam TV, 2014). در سال ۲۰۱۴، امیر کویت در سفر رسمی به ایران با رئیس‌جمهور وقت ایران- حسن روحانی- دیدار کرد و چندین موافقت‌نامه در زمینه‌های مختلف از جمله؛ حمل و نقل، گمرک و امنیت به امضا رسید. با این حال، روابط ایران و کویت در برخی دوره‌ها با چالش‌هایی مواجه شده است. به عنوان نمونه، در سال ۲۰۱۶ و پس از حمله به سفارت عربستان در تهران، کویت سفیر خود را از ایران فراخواند و روابط دیپلماتیک خود را کاهش داد. همچنین در سال ۲۰۱۷، کویت به دلیل مسائل امنیتی، فعالیت‌های دیپلماتیک ایران در این کشور را محدود نمود لذا مهم‌ترین چالش‌های پیش روی روابط ایران و کویت به شرح ذیل است:

- نفوذ آمریکا در کویت: حضور پایگاه‌های نظامی آمریکا در کویت و وابستگی این کشور به سیاست‌های غربی، مانعی جدی برای گسترش روابط با ایران محسوب می‌شود.
- اختلافات منطقه‌ای: ایران و کویت در مسائل مختلف منطقه‌ای، از جمله بحران‌های یمن، سوریه و روابط با عربستان سعودی، مواضع متفاوتی دارند که می‌تواند مانع از توسعه روابط دو کشور شود.
- نگرانی کویت از نفوذ ایران: کویت نگران نفوذ ایران در میان شیعیان این کشور است و از هرگونه اقدامی که ممکن است منجر به گسترش نفوذ ایران در سیاست داخلی کویت شود، پرهیز می‌کند.

- جدایی کویت از ایران تأثیرات گسترده‌ای بر هر دو کشور داشت. این جدایی موجب کاهش نفوذ ایران در خلیج فارس، افزایش وابستگی کویت به قدرت‌های خارجی و تقویت هویت ملی کویت شد. پس از جدایی، روابط ایران و کویت دستخوش تغییرات متعددی شد، از تنش‌های دوران جنگ ایران و عراق گرفته تا بهبود نسبی پس از سقوط صدام.

روابط تجاری ایران و کویت

روابط اقتصادی و تجاری ایران و کویت تابع دودسته از متغیرها است:

- الف) موضوعات سیاسی در سطح منطقه همچون روابط ایران و آمریکا و ایران و عربستان؛ هرچند کویت سیاست بی‌طرفی فعال در منطقه را در پیش گرفته و کوشیده به‌عنوان میانجی در روابط بازیگران منطقه ایفای نقش کند، با این حال ماهیت روابط کویت با ایالات متحده و عربستان همواره محدودیت‌هایی را در زمینه توسعه روابط با ایران پیش روی این کشور قرار داده است.
- ب) متغیرهای اقتصادی؛ هرچند به‌طور کلی اقتصاد دو کشور ماهیتاً مکمل نیست، با این وجود بازار مصرف کوچک، اما ثروتمند کویت زمینه مناسبی را برای صادرات مواد معدنی و محصولات کشاورزی و غذایی فراهم کرده است که لازمه بهره‌برداری از آن شناخت ذائقه مصرف‌کنندگان کویتی و رعایت استانداردهای ملی این کشور است. صادرات ایران به کویت در سال ۲۰۲۴ میلادی رشد ۱۰ درصدی داشته و به ۳۲۶ میلیون دلار رسیده است. ایران در سال ۲۰۲۳ بالغ بر ۲۹۶ میلیون دلار کالا به کویت صادر کرده بود. واردات ایران از کویت در سال ۲۰۲۴ نیز رشد قابل‌توجه ۱۳۰ درصدی داشته و از ۲۰ میلیون دلار در سال ۲۰۲۳ به ۴۶ میلیون دلار در این سال افزایش یافته است. صادرات ایران به کویت بیش از ۷ برابر واردات از این کشور بوده است. بر این اساس تراز تجاری دو کشور در سال ۲۰۲۴ به میزان ۲۸۰ میلیون دلار به نفع ایران بوده است. کویت در این سال ۳۸ میلیارد دلار واردات داشته که کمتر از یک درصد این رقم سهم ایران بوده که اهمیت اقتصادی کویت برای ایران بر اساس شاخص‌های ذیل قابل‌فهم است.
- نفت و انرژی: کویت یکی از کشورهای نفت‌خیز خلیج فارس است و عضوی از سازمان کشورهای صادرکننده نفت (OPEC) محسوب می‌شود و هرگونه تغییر در سیاست‌های نفتی کویت می‌تواند بر بازار انرژی ایران نیز تأثیر بگذارد.

- تجارت و سرمایه‌گذاری: کویت یکی از کشورهای ثروتمند خلیج فارس است و در برخی دوره‌ها، سرمایه‌گذاری‌هایی در ایران داشته است. پس از تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، کویت نیز مانند سایر کشورهای عربی حوزه خلیج فارس، روابط تجاری خود را با ایران کاهش داد.
- مهاجرت و نیروی کار: درگذشته، برخی ایرانیان به کویت مهاجرت کرده و در این کشور مشغول به کار بوده‌اند. جمعیت شیعیان در کویت نیز باعث شده که برخی ارتباطات فرهنگی و مذهبی میان دو کشور برقرار باشد.

روابط فرهنگی کویت و ایران

ایران و کویت دارای اشتراکات فرهنگی فراوانی هستند و بازرگانی کویت درگذشته بیشتر به دست ایرانیان به‌ویژه مردم فارس و خوزستان انجام می‌شده است. در حال حاضر نیز ایرانیان بسیاری در بخش‌های مختلف اقتصادی کویت فعالیت می‌کنند که برخی از زمینه‌ها و پیوندهای نزدیک کننده‌ی ایران و کویت عبارت‌اند از:

- موقعیت راهبردی جغرافیایی و سیاسی دو کشور
- مشترکات فراوان، دینی، فرهنگی، قومی و ... دو کشور
- وجود بیش از پنجاه‌هزار نفر ایرانی در این کشور کوچک
- فاصله نزدیک دریایی ایران و کویت

روابط تاریخی و فرهنگی ایران و کویت به اواسط قرن هجدهم میلادی بازمی‌گردد، زمانی که مهاجرت قبایلی از عربستان و مناطق جنوبی عراق به کویت آغاز شد. در این دوره، خانواده‌هایی از قبایل سواحل جنوبی ایران نیز به کویت مهاجرت کردند و در آنجا ساکن شدند. این مهاجرت‌ها و آمیختگی فرهنگی میان مهاجران و بومی‌ها، کویت را از یک واحه کوچک به شهری پر جنب‌وجوش و بندری تجاری میان شرق و غرب تبدیل کرد (عباسی، اکبری، ۱۳۹۸: ۱۹۸). پس از جدایی کویت از ایران، کویت سیاست‌هایی را برای تقویت هویت ملی خویش اتخاذ نمود که شامل؛ ترویج زبان عربی و تقویت ارتباط با کشورهای عربی منطقه بود لذا این اقدامات موجب شد که پیوندهای فرهنگی و اجتماعی کویت با ایران کاهش یابد. جمعیت یکی از عوامل مهم تعیین‌کننده روابط کویت و ایران است و در نتیجه نزدیکی جغرافیایی که منجر به شکل‌گیری روابط بین مردم کویت و ایران شده است. همچنین حضور خانواده‌هایی در کویت که خاستگاه آن‌ها ایران است، باعث ایجاد پیوندهای فرهنگی و اجتماعی بین دو کشور شده است. شیعیان جزء جامعه کویت محسوب می‌شوند، ۳۰ درصد جمعیت

کویت شیعه هستند، چه شیعیان عرب و چه کسانی که مدت‌هاست به کویت مهاجرت کرده و ساکن کویت شده‌اند و تابعیت کویت اخذ نموده‌اند که درصد آن‌ها در کویت حدود ۲۰ درصد از کل جمعیت کویت تخمین زده می‌شود (Ezz Al-Arab, 2012). عامل فرقه‌ای به نزدیک شدن روابط ایران و کویت کمک زیادی کرده است و شاهد هستیم بسیاری از شهروندان کویتی که متعلق به جامعه شیعه هستند همواره بین کویت و شهرهای ایران به‌ویژه مراکز مذهبی قم و مشهد، رفت‌وآمد می‌کنند و به زیارت عتبات عالیات در ایران می‌روند. شیعیان کویت نقش‌های متعددی را بین دو کشور ایفاء کرده، اما در عین حال این نگرانی را ایجاد کرده که محیطی حاصلخیز برای ایران است و در صورت نیاز می‌تواند از آن به‌عنوان کارت فشار در روابط خود با کویت استفاده کند، به‌ویژه روحانیون شیعه در کویت که همیشه موقعیت آن‌ها در دفاع از ایران و مراجع و رهبران حائز اهمیت است (Salem, 2017). ایران و کویت به دلیل اشتراکات فرهنگی، زمینه مساعدی برای همکاری در زمینه‌های علمی، دانشگاهی، رسانه، مطبوعات، هنری، نمایشگاهی و قرآنی دارند. اگرچه دولت کویت دفتر رایزنی فرهنگی ایران در کویت را در تابستان ۱۳۹۶ به اتهام همکاری با گروه عبدلی تعطیل نمود. پیوندهای عمیق فرهنگی میان دو کشور وجود دارد که از آن جمله می‌توان به همسایگی جغرافیایی، دین مشترک، اخلاق، تربیت و آموزه‌های مشترک اشاره نمود. برگزاری مراسم عاشورا در کویت، توسط جمعیت قابل توجه تشیع در این کشور نیز حائز اهمیت است که حدود ۳۰ درصد جمعیت کویت را شامل می‌شود و عمدتاً حامی خاندان صباح هستند و درصد قابل توجهی از نمایندگان مجلس کویت را نیز شامل می‌شوند. بسیاری از شاخص‌های فرهنگی ایرانیان با کویتی‌ها مشترک است به‌گونه‌ای که کویتی‌ها به داشتن روابط قوی بین اعضای خود شناخته‌شده و خانواده‌ها، همسایگان و دوستان روابط نزدیک خود را حفظ می‌کنند و همه آماده هستند تا مناسبت‌های خاص را با دیگران به اشتراک بگذارند و جشن بگیرند. برخی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های همگرایی فرهنگی ایران و کویت که بر اساس شاخص‌های کمی و کیفی احصاء گردیده به‌صورت جدول ذیل قابل اشاره می‌باشد.

جدول ۱. مؤلفه‌های همگرایی فرهنگی ایران و کویت

مؤلفه همگرایی فرهنگی	پیشران	منابع/نمونه‌ها	شاخص‌های کمی و کیفی
زبان و گویش	ارتباط زبانی از طریق اقلیت‌ها و رسانه‌ها	آمار جمعیتی رسمی، رسانه‌های منطقه‌ای	درصد اقلیت فارسی‌زبان در کویت - درصد عرب‌زبانان دو طرف - میزان تبادل رسانه‌ای (فیلم، سریال، رادیو)
مذهب و مناسک دینی	مناسک و مراسم مذهبی مشترک باعث تقویت پیوندهای فرهنگی	سازمان‌های مذهبی، گزارش‌های اجتماعی	درصد جمعیت شیعه و سنی در هر کشور - تعداد مراکز مذهبی مشترک - میزان حضور در مراسم مذهبی دوجانبه
آداب و رسوم اجتماعی	شباهت در رفتارهای اجتماعی و خانواده محور بودن	مطالعات فرهنگی، گزارش‌های مردم‌نگاری	نظرسنجی درباره ارزش‌های خانوادگی - تعداد جشن‌های مشترک منطقه‌ای - میزان همکاری‌های اجتماعی مردمی
موسیقی و هنرهای سنتی	تبادل هنری و موسیقی سنتی منطقه‌ای	جشنواره‌های فرهنگی، مراکز هنری	تعداد گروه‌های هنری مشترک - حضور هنرمندان دو کشور در فستیوال‌ها - فروش صنایع دستی مشترک
خوراک و غذا	اشتراکات غذایی باعث نزدیکی فرهنگی می‌شود	مطالعات فرهنگی غذایی، بررسی‌های بازار	درصد غذاهای مشابه در رستوران‌ها - میزان استفاده از مواد غذایی مشترک - حضور رستوران‌های ایرانی در کویت و بالعکس
ادبیات و داستان‌گویی	اشتراک ادبیات، به‌ویژه داستان‌ها و شعرهای سنتی	نشر و کتابخانه‌ها، مراکز فرهنگی	تعداد کتاب‌های ترجمه‌شده دو طرف - درصد علاقه‌مندان به ادبیات طرف مقابل - جلسات ادبی مشترک
ارزش‌ها و باورهای اجتماعی	ارزش‌های مشترک در زندگی روزمره و نقش اجتماع در شکل‌گیری فرهنگ	تحقیقات اجتماعی، مراکز پژوهشی	نظرسنجی درباره نگرش‌ها نسبت به خانواده و زنان - میزان حمایت اجتماعی از سنت‌ها
روابط تجاری و اجتماعی	اقتصاد و تجارت عاملی در نزدیکی فرهنگی	آمار تجاری، گزارش‌های سازمان‌های فرهنگی	حجم مبادلات تجاری فرهنگی (صنایع دستی، محصولات فرهنگی) - تعداد افراد دو زبانه فعال در تجارت - تعداد برنامه‌های تبادل فرهنگی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

نقش ایرانیان مقیم کویت در دیپلماسی فرهنگی ایران

حدود ۸۰ درصد جمعیت کویت را مهاجران تشکیل می‌دهند. جمعیت مهاجر بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۹ حدود ۱۷ درصد افزایش یافته است. نرخ خالص مهاجرت در سال ۲۰۲۰

در کویت ۷/۱۲۵ نفر به ازای هر ۱۰۰۰ نفر است که کاهش ۱۵/۵۶ درصدی نسبت به سال ۲۰۱۹ دارد. از جمله مهم‌ترین دلایل مهاجرپذیری کویت؛ جاذبه‌های اقتصادی، بازار کار برای کارگران، تلاش دولت کویت جهت افزایش جمعیت، جنگ‌های اعراب و اسرائیل، نیاز کویت به برخی از تخصص‌ها من جمله حوزه بهداشت و درمان و افزایش درآمدهای نفتی دولت کویت می‌باشد. مهاجرت اجباری به کویت عمدتاً ناشی از جنگ در کشورهای اطراف بوده است. تا اواسط سال ۲۰۱۸، کویت میزبان ۱۱۲۲ پناهجوی ثبت شده در کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل بود که بیشتر آن‌ها از عراق، سومالی و ایران بودند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل گزارش می‌دهد که در سال ۲۰۱۹، بین ۶۹۲ تا ۱۷۰۰ پناهنده در کویت و ۱۰۷۳ پناهجو وجود داشته است. در سال‌های اخیر، درخواست‌های پناهندگی از کشورهای اتیوپی، اریتره، پاکستان، افغانستان و لبنان نیز دریافت شده است. برخی از سوری‌ها و یمنی‌ها نیز به دلیل جنگ در کشورهای خود از اخراج معاف شده بودند، اما در سال ۲۰۱۸ این معافیت‌ها متوقف شد (Migration Profile, 2020). از جمله دلایل مهاجرت ایرانیان به کویت؛ پیوندهای شیعی، تجارت و بازرگانی، پیوندهای جغرافیایی و نفت است به گونه‌ای که ایرانیان مهاجر در کویت یکی از پرنفوذترین اقلیت مهاجر در این کشور می‌باشند. در دوران رژیم پهلوی برخی از علما به عنوان نماینده مراجع شیعی و برخی از وعاظ و پیش‌نماز به کویت مهاجرت نمودند؛ اما با پیروزی انقلاب اسلامی شیعی در ایران، دولت کویت همگام با شورای همکاری خلیج فارس، سیاست‌های محدودکننده علیه ایرانیان اعمال و روند کاهش مهاجرت به کویت آغاز گردید و در سال ۲۰۲۱ میلادی، اداره مهاجرت دولت کویت، صدور هرگونه ویزا برای سفر خانوادگی، گردشگری، بازرگانی و پیوستن به خانواده را برای اتباع کشورهای؛ ایران، عراق، سوریه، پاکستان و افغانستان را متوقف نمود (عباسی و اکبری، ۱۳۹۸: ۱۲۵).

چالش‌های فرهنگی ایران و کویت

تعارض‌های ایدئولوژیکی؛ پس از انقلاب اسلامی شاهد تغییر در هویت جامعه ایرانی بوده‌ایم، هویتی که نظام اعتمادی حوزه خلیج فارس بر اساس آن شکل گرفته و هویت جدید جامعه ایرانی شامل سه وجه هویت انقلابی، اسلامی و ایرانی معرفی می‌گردد. جمهوری اسلامی خواستار وحدت بین مسلمانان در حمایت از مستضعفان و مبارزه با مستکبران می‌باشد. ولی در عمل به علت برخورد شدیدی که بین سیاست خارجی ایران با کشورهای عرب به دلیل اینکه آن‌ها انقلاب اسلامی را یک تهدید ایدئولوژیکی که به دنبال تشکیل یک اتحادیه شیعی یا همان هلال شیعی است تعبیر می‌نمایند، امکان اجماع

را به حداقل رسانده است. از طرفی عربستان سعودی که خود را داعیه دار ام القریا جهان اسلام و خادم الحرمین الشریفین قلمداد می‌نماید که در تضاد با دیپلماسی ایران است لذا بروز نگرش‌های منفی در میان کشورهای عرب نسبت به ایران که تحت نفوذ مباحث تقابل ایدئولوژیکی همچون: عرب - عجم و شیعه - سنی قرار دارد، امکان هرگونه اجماع را سخت نموده به گونه‌ای که کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در تقابل با ارزش‌ها و آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته و هشدار ملک عبدالله در سال ۲۰۰۴ باهدف تهدید هلال شیعی برای دول سنی مذهب، دولت‌های محافظه کار عرب را به سمت اتحاد با رژیم صهیونیستی و امریکا در جهت کنترل ایران سوق داده است. یکی از عوامل تنش‌زا بین ایران و کشورهای عرب از جمله کویت، حضور نیروهای فرا منطقه‌ای همچون امریکا به بهانه مانور یا پایگاه‌های نظامی است اما مهم‌ترین دلیل واقعی؛ دسترسی و سیطره بر نفت، تسلط بر منطقه و ایجاد تنش قومی - مذهبی باهدف نفوذ در کشورهای هدف است. ارتش امریکا دارای شش پایگاه نظامی در کویت است و خریدها و قراردادهای تسلیحاتی نیز بخش دیگری از همکاری‌های نظامی کویت و امریکا را شامل می‌گردد (ارجمند، ۱۳۹۴).

دیپلماسی کویت در طول تاریخ اخیر خود از بی‌طرفی مثبت نسبت به کشورهای همسایه از زمان اعلام استقلال در سال ۱۹۶۱ م تا سال ۱۹۸۰ میلادی حرکت کرد و سپس در کنار کشورهای عراق و عربستان سعودی در دهه هشتاد، علیه ایران ایستاد و دولت کویت برای حفاظت از امنیت ملی خویش، از طریق ایجاد سیستم شورای همکاری خلیج فارس تلاش کرد. کویت تا قبل از حمله عراق، کویت علاقه‌ای به ایجاد روابط اتحاد برای تضمین حفاظت و امنیت نداشت اما در این مرحله، دولت کویت کمک‌ها و وام‌های امدادی و توسعه‌ای را بدون ربط دادن آن‌ها به شرایط سیاسی که امنیت ملی آن را افزایش می‌دهد، ارائه نمود. عامل ژئوپلیتیکی در سیاست خارجی کویت مهم است به گونه که مسیرهای استراتژی کویت را تحت تأثیر قرار می‌دهد و شاید آن را تعیین می‌کند. این عاملی است که می‌توان آن را «مثلث فشار» نامید. کویت کشور کوچکی است که توسط سه کشور بزرگ منطقه یعنی عراق، ایران و عربستان سعودی احاطه شده است. این امر مستلزم آن است که این کشور از سیاست دشمنان صفر تبعیت کند و این مستلزم برخورد منطقی و خردمندانه با نوسانات منطقه‌ای و حفظ روابط حسنه با همه در دوران مثلث فشار است، به‌ویژه زمانی که فضا در روابط متقابل

طرفین این مثلث متشکل است و اگر بدانیم که این فشار عمدتاً مربوط به مناقشه خاورمیانه و تضادهای بین‌المللی و ائتلاف‌های بین‌المللی است. طول عمر، وظیفه سیاست خارجی را برای دیپلماسی کویت تقریباً غیرممکن می‌کند تا استراتژی صلح با همه را حفظ کند، چالشی که همواره یکی از دغدغه‌های اصلی سیاست خارجی کویت بوده و از زمان استقلال خود در سال ۱۹۶۱ در آن موفق بوده (Alazami, 2022). همچنین برخی از مهم‌ترین چالش‌های احصاء شده در روابط ایران و کویت طی سال‌های اخیر را می‌توان براساس جدول ذیل دریافت نمود.

جدول ۲. چالش‌های فرهنگی ایران و کویت

چالش	شرح	حوزه
تفاوت زبان و قومیت	زبان فارسی در مقابل زبان عربی؛ اکثریت عرب در کویت در برابر تنوع قومیتی در ایران؛ سوبرداشتهای زبانی و واژگان فرهنگی	هویت قومی و زبانی
تفاوت در ترکیب مذهبی	اکثریت شیعه در ایران در مقابل اکثریت سنی در کویت (هرچند اقلیت شیعه قابل توجهی در کویت وجود دارد). بعضی تنش‌های فرقه‌ای در رسانه‌ها یا سیاست منطقه‌ای بازتاب پیدا می‌کند	مذهب
بازنمایی منفی	در برخی موارد، رسانه‌های دو کشور تصویر نادرستی از مردم یا فرهنگ یکدیگر ارائه می‌دهند. تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای و فضای مجازی بر افکار عمومی قابل توجه است	رسانه و فضای مجازی
نگاه متفاوت به تاریخ خلیج فارس	اختلاف در نام‌گذاری «خلیج فارس» یا «خلیج عربی»، تفسیرهای متفاوت از تاریخ روابط، مخصوصاً در دوران استعمار انگلیس	نگرش تاریخی و ملی‌گرایی
نگاه محافظه‌کارانه vs دولت‌محور	کویت سیاست فرهنگی نیمه‌لیبرال با آزادی‌های نسبی دارد، درحالی‌که ایران سیاست فرهنگی دولتی محور با نظارت مستقیم بر نهادهای فرهنگی و هنری اعمال می‌کند	سیاست فرهنگی
محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی	ایرانیان مهاجر در کویت با محدودیت‌هایی در حوزه آموزش، رسانه و فعالیت‌های فرهنگی مواجه‌اند	روابط مهاجران ایرانی در کویت
تعامل محدود فرهنگی	ارتباط میان هنرمندان، نویسندگان یا تولیدات فرهنگی دو کشور بسیار محدود است؛ همکاری‌های فرهنگی رسمی نادر و غیرنظاممند هستند	سینما، هنر و ادبیات
تفاوت مناسبت‌ها	اختلاف در تعطیلات، جشن‌ها و نمادهای فرهنگی؛ مانند نوروز (در ایران) که در کویت رسمیتی ندارد.	رویدادها و جشنواره‌ها

(منبع: یافته‌های پژوهش)

این چالش‌ها لزوماً به معنای تنش بین ایران و کویت نمی‌باشند، بلکه تفاوت‌هایی هستند که در سیاست‌گذاری فرهنگی، دیپلماسی عمومی و تعاملات مردم‌محور باید موردتوجه قرار

گیرند، لذا برخی از این چالش‌ها (مثل مسئله مذهب یا زبان) می‌توانند با برنامه‌های تبادل فرهنگی، ترجمه آثار ادبی، نمایشگاه‌های مشترک و دیپلماسی رسانه‌ای کاهش یابند.

دیپلماسی فرهنگی جایگزین دیپلماسی سیاسی ایران و کویت

دیپلماسی فرهنگی یعنی استفاده از فرهنگ، هنر، زبان، آموزش، تاریخ و دین برای ایجاد درک متقابل و افزایش نفوذ نرم در روابط بین‌المللی و برخلاف دیپلماسی سیاسی که غالباً دولتی، رسمی و مبتنی بر منافع آنی است، دیپلماسی فرهنگی طولانی‌مدت، غیرسیاسی و مردمی‌تر است. لذا روابط ایران و کویت که در حوزه سیاسی دچار چالش‌های متعددی بوده، می‌تواند از دریچه دیپلماسی فرهنگی ترمیم یافته و توسعه آن با نگاه فرهنگی و اجتماعی ارتقاء یابد و دیپلماسی فرهنگی نه‌تنها جایگزین مناسبی برای دیپلماسی سیاسی در روابط ایران و کویت است، بلکه می‌تواند مکمل مؤثری برای کاهش تنش، بازسازی اعتماد و ارتقاء روابط مردمی میان دو کشور باشد. مهم‌ترین شاخص‌هایی که می‌تواند در ارزیابی میزان اثرگذاری دیپلماسی فرهنگی به‌جای دیپلماسی سیاسی در روابط دو کشور مورد تأکید قرار گیرد در قالب جدول ذیل بیان گردیده است.

جدول ۳. ارزیابی شاخص‌های فرهنگی و سیاسی در روابط ایران و کویت

شاخص	دیپلماسی فرهنگی	دیپلماسی سیاسی
ماهیت	غیررسمی یا نیمه‌رسمی، مبتنی بر تبادل فرهنگی و درک متقابل	دولتی، رسمی، مبتنی بر منافع ملی و امنیتی
موانع	برخی سوءبرداشت‌های فرهنگی، فرقه‌ای یا سوءتفاهم رسانه‌ای	تنش‌های ژئوپولیتیک (مثلاً روابط ایران با عربستان، جنگ یمن، سوریه، تحریم‌ها)
ابزارها	جشنواره‌های هنری، ترجمه کتاب، همکاری دانشگاهی، فیلم و موسیقی	سفارت‌ها، معاهدات، جلسات دیپلماتیک
میزان تعامل ایران و کویت	بسیار پایین اما با ظرفیت بالا، به‌ویژه در حوزه زبان، دین، هنر و تاریخ مشترک	محدود و محتاطانه (به‌ویژه پس از بحران خلیج فارس یا تحولات یمن)
نمونه‌ها	حضور دانشجویان ایرانی در کویت، تعامل مذهبی شیعیان، پخش سریال‌ها یا ترجمه آثار ادبی	سفر وزرای خارجه، نشست‌های PGCC و ایران
مزایا	کاهش تنش، تقویت تصویر مثبت، اعتمادسازی میان ملت‌ها	قدرت رسمی، تعیین سیاست‌ها، اعمال فشار
چالش‌ها	نیاز به سرمایه‌گذاری بلندمدت و استقلال فرهنگی نهادها	آسیب‌پذیری در برابر تغییرات سیاسی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

ایران و کویت دارای روابط فرهنگی دیرینه‌ای هستند که بر اساس اشتراکات تاریخی و فرهنگی بنا شده است. این روابط زمینه‌ساز همکاری‌های جدی‌تر در حوزه‌های فرهنگی و هنری است. برای مثال، کویت می‌تواند از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری ایران، به‌ویژه در زمینه‌های موزه‌ای و مرمت آثار تاریخی، بهره‌مند شود. همچنین وجود تعداد قابل توجهی از ایرانیان در کویت فرصت مناسبی برای گسترش دیپلماسی فرهنگی ایران فراهم می‌کند. این حضور می‌تواند به‌عنوان پلی برای افزایش تعاملات فرهنگی و هنری میان دو کشور عمل کند. اشتراکات فرهنگی و هویتی میان ایران و کویت، نیز مانند تمدن کهن و هنرهای ایرانی، می‌تواند به‌عنوان پایه‌ای برای تقویت روابط فرهنگی استفاده شود. نمایش آثار هنری ایرانی در کویت و معرفی این آثار به جهانیان از جمله اقداماتی است که می‌تواند به تحقق دیپلماسی فرهنگی کمک کند. از طرفی، ایران آمادگی خود را برای اعزام متخصصان علوم اسلامی، باستان‌شناسی و مرمت آثار تاریخی به کویت اعلام کرده است. این همکاری می‌تواند به تقویت روابط فرهنگی و علمی میان دو کشور منجر شود و تدوین برنامه‌های جامع و نقشه راه برای تعیین اهداف مشترک و نقاط افتراق فرهنگی میان ایران و کویت ضروری است. تشکیل ستاد فرماندهی واحد برای افزایش سطح مراودات فرهنگی نیز می‌تواند به تحقق دیپلماسی فرهنگی کمک کند و نهادهای فرهنگی مانند مرکز دارالآثار اسلامی کویت می‌توانند به‌عنوان بستری برای نمایش و معرفی آثار هنری و فرهنگی ایران به جهانیان عمل کنند. این نهادها همچنین می‌توانند به‌عنوان واسطه‌ای برای افزایش تعاملات فرهنگی میان دو کشور عمل کنند. چون دیپلماسی فرهنگی با سهولت بیشتری در لایه‌های مختلف جامعه نفوذ می‌کند و می‌تواند بر نگرش جامعه هدف نسبت به ایران تأثیر مثبت بگذارد. این امر می‌تواند به افزایش قدرت نرم ایران در منطقه کمک کند و استفاده از دیپلماسی فرهنگی برای حل چالش‌های منطقه‌ای و افزایش همکاری‌های اقتصادی میان ایران و کویت می‌تواند به تحقق اهداف دیپلماسی فرهنگی کمک کند. این رویکرد می‌تواند به خنثی‌سازی تحریم‌ها و افزایش تعاملات اقتصادی میان دو کشور منجر شود.

نتیجه‌گیری

یکی از مصادیق قدرت نرم در تأمین منافع ملی، دیپلماسی فرهنگی است و به فرایند برقراری، حفظ و گسترش ارتباط مستقیم و غیرمستقیم دو یا چندطرفه بین ملت‌ها و فرهنگ‌ها گفته می‌شود که این عناصر توسط دولت‌ها، گروه‌های خصوصی و افراد، مبادله می‌شوند و حاصل آن شناخت متقابل از فرهنگ‌ها و هویت‌ها و شکل‌گیری

تصویری واقعی از طرف‌های تعامل در افکار همدیگر می‌باشند. توسعه دیپلماسی فرهنگی در روابط بین‌الملل و بهره‌گیری از دستگاه دیپلماسی فرهنگی می‌تواند از چالش‌های سیاست خارجی کاسته و به توان دیپلماسی عمومی بیفزاید. روابط کویت و ایران در تعیین آینده امنیت منطقه خلیج فارس نقش مهمی دارد و این روابط بر روابط داخلی حوزه خلیج فارس و سیاست خارجی همه کشورهای منطقه از جمله در حوزه دیپلماسی فرهنگی تأثیرگذار است. پژوهش حاضر که بر محور این پرسش شکل گرفت بود که مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی بین ایران و کویت چگونه به جای دیپلماسی سیاسی می‌تواند باعث افزایش مستحکم‌تر نمودن روابط بین این دو کشور می‌تواند گردد؟ با بررسی همه مؤلفه‌های مربوطه در حوزه فرهنگی که در ادامه شاخص‌های سیاسی و اقتصادی قابل‌گسترش است، بیان داشت که تقویت همکاری‌های سیاسی و فرهنگی کویت و ایران در چارچوب نظریه کارکردگرایی به متغیرهای زیادی از جمله؛ ماهیت روابط ایالات متحده آمریکا و ایران بستگی دارد، چون ایالات متحده پس از ایفای نقش عمده در عملیات نظامی برای آزادسازی کویت از اشغال عراق، جایگاه مهمی در جهت‌دهی سیاست‌های حکمرانی کویت ایفا می‌نماید، بنابراین هرگونه هم‌گرایی بین کویت و ایران، به هماهنگی بین ایالات متحده و ایران بستگی دارد. این موضوعی است که دولت کویت به‌خوبی از آن آگاه است و در سیاست‌های خود قرار می‌دهد. ایران به‌عنوان کشوری با سبقه فرهنگی، تمدنی و ژئوکالچری منحصربه‌فرد، می‌تواند با بهره‌گیری هدفمند از ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی و فرهنگی، قدرت نرم را به‌ویژه با ارتقای سطح روابط بر پایه توان ایرانیان مقیم کویت جایگزین قدرت سخت نموده و مدلی جدید از دیپلماسی را تجربه نمود. لذا ضرورت دارد کویت و ایران همکاری و توافق را برای ایجاد روابط مثبت و غلبه بر واگرایی با ارتقای همکاری‌های دوجانبه با تأکید بر توسعه فرصت‌های روابط ایران و کویت به شرح جدول ذیل قرار دهند:

پیشنهادها	حوزه
ایجاد کرسی زبان عربی در دانشگاه‌های ایران و بالعکس	زبان و ادبیات
برگزاری هفته فرهنگی ایران در کویت و بالعکس	هنر و سینما
ایجاد پل‌های مذهبی میان نخبگان دینی	دین و مذهب

آموزش	بورسیه‌های آموزشی برای دانشجویان ایرانی و کویتی؛ همکاری دانشگاه‌های تهران، مشهد و کویت
گردشگری فرهنگی	توسعه گردشگری زیارتی (نجف، مشهد) و تفریحی؛ نمایشگاه‌های مشترک هنری و فرهنگی
رسانه و فضای مجازی	تولید محتواهای مشترک در یوتیوب، مستندهای مشترک درباره تاریخ ایرانیان در کویت، تعامل بین بلاگرها و اینفلوئنسرها

مدل کویت به‌عنوان دولت وابسته به درآمد نفت، ثابت می‌کند که عامل تعیین‌کننده در تفسیر همبستگی بین اصلاحات سیاسی و ثبات سیاسی در دولت‌های رانتیر، نیازمند توضیح عوامل دیگری از جمله؛ عوامل اقتصادی، عوامل داخلی و نیروهای خارجی دارد. این عوامل مداخله‌گر به‌رغم اصلاحات سیاسی انجام شده توسط کویت از سال ۲۰۱۰ تاکنون، منجر به سطح پایین ثبات سیاسی شده‌اند، در نتیجه؛ امکان بهبود روابط ایران و کویت در آینده بستگی به عوامل متعددی از جمله؛ کاهش تنش‌های منطقه‌ای، افزایش همکاری‌های اقتصادی و تعدیل سیاست‌های خارجی دو کشور دارد. با این حال، چالش‌هایی مانند؛ نفوذ آمریکا در کویت و اختلافات منطقه‌ای همچنان به‌عنوان موانع مهمی در مسیر بهبود روابط دو کشور باقی خواهند ماند و از آنجایی که کویت از نظر استراتژیک و اقتصادی برای ایران اهمیت زیادی دارد، پیوندهای فرهنگی و تاریخی میان دو کشور و ملت می‌تواند در آینده زمینه‌ساز همکاری‌های جدید باشد، لذا تقویت مؤلفه‌های ذیل مورد تأکید است:

- اهمیت دیپلماسی و سیاست خارجی قوی؛
- لزوم توجه به قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- تأثیر اقتصاد بر سیاست و دیپلماسی؛
- لزوم مدیریت تنش‌های منطقه‌ای اهداف مشترک دو کشور است که شامل ثبات منطقه‌ای، مقابله با افراط‌گرایی، حفاظت از منافع مشترک دریایی و رسیدگی به چالش‌های ژئوپلیتیکی، تقویت صلح و امنیت خواهد بود؛
- اهمیت حفظ هویت فرهنگی و ارتباطات منطقه‌ای.

بی‌شک؛ سیاست دولت ایران در تحکیم روابط با همسایگان به‌عنوان یک اولویت اصلی در عرصه روابط خارجی باید بر پایه؛ تقویت اعتماد متقابل و نقطه شروع تعامل میان کشورهای همسایه باشد و از طرفی نیز تحکیم پیوندهای فرهنگی و اقتصادی میان ایران و کویت لازمه تقویت روابط میان طرفین است همچنین روابط سیاسی قوی‌تر به هر دو کشور اجازه می‌دهد تا به چالش‌های مشترک منطقه‌ای رسیدگی

کنند و روابط دیپلماتیک را تقویت نموده و ثبات را ارتقاء داده و اعتماد و همکاری متقابل ایجاد گردد. از طرفی؛ تقویت پیوندهای فرهنگی باعث ارتقای درک متقابل، قدردانی و تبادل فرهنگی می‌شود و به چشم‌انداز هنری غنی‌تر برای هر دو ملت منجر می‌شود و تقویت پیوندهای اجتماعی، تعاملات بین مردم، مبادلات فرهنگی، رشد گردشگری و توسعه پیوندهای اجتماعی نزدیک‌تر را تسهیل می‌کند و حس اجتماع و هماهنگی را نیز تقویت می‌کند. هم ایران و هم کویت دارای جمعیت‌های قومی متنوع، میراث تاریخی مشترک در منطقه خلیج فارس و تأثیرات فرهنگی اسلامی هستند که زمینه‌ای برای هم‌افزایی و تفاهم فرهنگی فراهم می‌کند و هر دو ملت باید متعهد به برقراری ارتباط باز، احترام متقابل، همکاری دیپلماتیک، احترام به توافقات و تلاش در جهت اهداف مشترک برای ایجاد یک پایه قوی برای روابط خود باشند و در این مسیر اولویت دادن به ارتباطات، اعتمادسازی، همکاری، تخصیص منابع و نشان دادن تعهد به رشد متقابل الزامات ضروری برای تقویت روابط آنهاست. همچنین هر دو ملت دارای سنت‌های هنری و فرهنگی غنی هستند که به واسطه تعاملات تاریخی آنها در منطقه خلیج فارس شکل گرفته است که می‌توان آن را جشن گرفت و به اشتراک گذاشت و ایجاد برنامه‌های تحقیقاتی مشترک، تشکیل کنفرانس‌های علمی، اعطای کمک‌های بلاعوض برای پروژه‌های مشارکتی و ترویج تبادل پژوهشگر می‌تواند مشوق همکاری‌های علمی باشد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

- C.E, Jessica, Gienow-Hecht and Mark C. Donfried (2013), Searching For A Cultural Diplomacy, USA: Borghahn Books.
- Durkheim, Émile. (1994). *Suicide*. Translated by Nader Salarzadeh Amiri. Tehran.
- Esmaceli, Mohammad Mehdi, Shahpari-Tarai, Hossein, & Shayestekhah-Herati, Mohammad Amin. (2024). Opportunities and Challenges of Cultural Diplomacy between Iran and Tajikistan. *Strategic Cultural Studies Quarterly*. [In Persian]
- Ezz Al-Arab, M. (2012, October). How Gulf Governments Deal with Shiite Demands. Cairo: Al-Ahram Strategic File
- Gulf Center for Iranian Studies. (2011, August). Iranian-Kuwaiti Relations between Continuity and Change, Gulf Center for Iranian Studies
- Hamedani. (2000). An Analysis of Iran-Kuwait Relations (1961-1998). *Middle East Studies*, 24(7), 127-164. [In Persian]
- Jafari Voldani. (2009). The Role of the Persian Gulf in Iran-Kuwait Relations. *Public Law Research*, 27(11), 47-74. [In Persian]
- Javadi Arjmand, Mohammad Jafar. (2015). Public and Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in Relations with the Persian Gulf Countries. *Islamic Revolution Studies*, No. 41. [In Persian]
- Khaledi, Behnam, Ameri Golestani, Hamed, & Hosseinzadeh Shanchi, Gholamhossein. (2020). Examining the Challenges of Iran's Cultural Diplomacy with Arab Countries in the Middle East. *Middle East Studies Quarterly*, Vol. 27, No. 4 (Issue 102), Winter.
- Khani, Mohammad Hassan. (2005). Cultural Diplomacy and Its Place in the Foreign Policy of States. *Political Science Knowledge*, Vol. 2, No. 2, pp. 135-148. [In Persian]
- Khorasani, Reza. (2011). The Role of Culture and Cultural Diplomacy in Global Politics. *Cultural Relations*, Vol. 1, No. 1. [In Persian]
- Kiani Pour, Morad, Ghasemian, Hamira, & Bandani. (2016). The Impact of the Islamic Revolution of Iran on the Activities of Kuwait's Shiites. *Political Research*, 6(1 [16]), 49-69. [In Persian]
- Kim, Hwajung (2011), Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age, from www.culturaldiplomacy.org. (Last Seen at: 20 Sep. 2017).
- Koolae, Elaheh. (1995). The Central Asian Republics and the Economic Cooperation Organization (ECO). *Journal of Faculty of Law and Political Science*, No. 33. [In Persian]
- Masoudnia, Hossein, & Sadeghi Naghdali, Zahra. (2013). The Greater Middle East of the Islamic World: Challenges and Solutions. *Islamic World Political Research*, Vol. 3, No. 1. [In Persian]
- Migration Profile, KUWAIT(2020). <https://migrants-refugees.va/resource-center/collection/>
- News Agency. (2015). Amir of Kuwait Congratulates Leader and President on Nuclear Agreement. <http://ar.farsnews.com/iran/news/13940504001424>
- Nye, joseph. (2006/08/19) Middle East the goal is Smart Power, think Again: soft power foreign policy. <http://www.boston.com/>.

Nye, Joseph. (2010). *Soft Power: The Means to Success in International Politics*. Translated by Seyed Mohsen Rouhani & Mehdi Zolfaghari. Tehran: Imam Sadiq University Press.

Peterson, J. (2016). The emergence of the gulf states.

Safari Fureshani, Nematollah, & Alami, Seyed Alireza. (2014). A Review of the Book *Shia Geopolitics*. *Shia Studies Quarterly*, 12(45), 35-76. **[In Persian]**

Salehi Amiri, Seyed Reza, & Saeedi, Mohammadi. (2010). *Cultural Diplomacy*. Tehran: Ghoghnoos Publishing, 1st ed. **[In Persian]**

Salem, A. F. (2017). Shiites in Kuwait: Citizenship is the solution. *Eedaat Journal*. <https://www.ida2at.com/shiites-in-kuwait-citizenship-is-key>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.